

Lassi Nummi versei Szopori Nagy Lajos fordításában

Lassi Nummi (1928) a második világháború után jelentkező, a finn líra nagy modernizációs fordulatát végrehajtó költőgeneráció egyik kiemelkedő képviselője. Pályája 1949-ben, egymás után két verseskötettel indult – és az imént, 2003 őszén vehettük kézbe huszadik kötetét *Olemassa toisillemme (Megvagyunk egymásnak)* címmel. Két itt szereplő verset (*Érintés nélkül, Én, te, Bach*) már ebből választottam.

Több mint fél évszázados költői pályája során folyamatosan, szünet és törés nélkül alkotott. Rendkívül termékeny lírikus, olyan alkat, akiben szinte bármilyen élmény, emlék, gondolat vagy ötlet verssé formálódik – nem úgy azonban, hogy költészete valamiféle élettrajzi lenyomattá válna. Élményei, gondolatai ugyanis igen gyakran művészeti – képzőművészeti és zenei – alkotások, úti benyomások, műemlékek, olvasmányok és persze egy-egy természeti jelenség, látvány hatására születnek. Ám egyfelől ezeket is képes olyan mélyen megélni, mint az egész líráján végigvonuló hitvesi szerelem stációit. Másfelől viszont maga a „tárgy”, az inspiráció nála legtöbbször pusztán a kiindulópont, az elrugaszkodási alap valamely távlatos, filozofikus, nemegyszer transzcendens gondolat, érzés felvillantásához, körüljárásához vagy a kíváncsi rákérdezéshez. Mert Nummi mindenekelőtt a lényegyet kereső, kétkedő kérdező, titkokat vallató, elméletek, hitek és közhely-igazságok mögé néző költő.

Termékeny feszültséget ad költészetének, hogy hideg fejű vizsgálódóként alapjában véve tele van léletszeretettel és érzelemmel. S miközben tárgyilagosan vagy ironikusan, néha szkeptikusan – a legkisebb dramatisztálás nélkül – tudomásul veszi és regisztrálja a lét megoldhatatlan ellentmondásait és fonákságait, Isten öntörvényűségét és „kiismerhetetlenségét”, az ember tévelygéseit és esendőségét, hitek és eszmék viszonylagosságát, nem a kétségbeesés s nem is a cinizmus keríti hatalmába. Majd mindig kezében marad valami, amitől az az érzésünk támad, hogy az adott körülmények (keretek) közé szorítottan is élhető, élvezhető, sőt némelykor ünnepi lehet az ittlétünk. Észreveszi a jelentéktelennek látszóban, a megszokottban, a köznapiban rejtőző csodát, nagyszerűt, magasztosat; a monumentálist és a fenségest pedig leszállítja, lefokozza, elérhető kö-

zelségbe hozza hozzánk, s így átélhetjük, ha igazi, és átláthatunk rajta, ha hamis, ál-ságos.

Itt következő válogatásunk csupán néhány villanást tud megmutatni a gazdag és sokszínű életműből. Annyiban azonban szerencséje van az érdeklődő olvasónak, hogy Nummi verseiből elég gazdag kínálat áll rendelkezésére magyarul. 1989-ben az Európa Kiadó adta ki válogatott verskötetét *Lépj ki tükreidből* címen, 1990-es *Requiem* című kötete 1998-ban a Polar kiadásában jelent meg, a 90-es években született költeményeiből pedig a *Kánon az erdőn* című antológia (Árgus K., Székesfehérvár, 1999) tartalmaz válogatást. A költőnek egyébként évtizedekre visszanyúló magyar kapcsolatai vannak. Több ízben járt hazánkban, szerepelt budapesti és vidéki irodalmi esteken, s több magyar tárgyú verset is írt – például Csontváry képei apropóján. Az itt közölt verseket az utóbbi negyedszázad terméséből válogattam, a már említetten kívül az alábbi kötetekből: *Lähdössä tänään* (1977), *Heti, melkein heti* (1980), *Karu laidunrinne* (1989), *Portaikko pilvissä* (1992), *Isoisän runot ja muita* (1999) és *Välimeri* (2000).

A fordító

ÉN, TE, BACH

Most meg Bach szól.

Miért nem sírhatok?

Meghalok. Meghalsz te is.

Meghalunk, s ha ez nem menne egyszerre,

ne igyekezz fölöslegesen. Elsőnek majd én!

Tolakodás ez, elismerem, de

képzeld csak el egyedül: lehetetlen fráter,

oktalan, aszociális. A reggeli kását garantáltan

este kilencre főzném meg. Nem szólva a lelki oldaláról.

A fájdalom persze mindkettőnknek egyformán szörnyű.

Ám belőled a nagyobb rész nélkülem is

megmaradna. Több értelemben. Kiváltképp pedig a

„nagymani, nagymani”

négy ifjú körében.

Belőlem viszont csak

szélben szállongó fűszálnyi.

Önsajnálát?

Dehogy.

Csak Bach. Csupán a Bach.

ÉRINTÉS NÉLKÜL

Nézz ide, nézz rám
behúnyt szemmel.
A te szemed ez
érezem,
bár nem látom.

Lehelj ide, lehelj rám
összezárt ajakkal.
Tudom, a te
lélegzeted,
bár alig érzem.

Nyújtsd a kezed, nyújtsd
ide, felém
csak egy csöppnyit.
Én se merem
jobban, csak szemernyit.

Egy napon találkozik majd a kezünk.
De most így
pihenünk
ugyanazon az ágyon,
ugyanabban a világban
és ámulunk. Legalábbis én.

FÜGGETLENSÉGI NYILATKOZAT (a Nagypapai versek című ciklusból)

– Nem és nem, egyetlen köteléket se
a régieken kívül!
Ebben a korban már nem.
Az én szerelmeim
többsége úgy negyven év óta tart már
passzívan (némelyik aktívan is, bátorkodom remélni),
és új korokban (ha emlékezetem nem csal)
úgy tapadtak rám, akár a lódarazsak.
(Mármint a szerelmek s nem a szerelmesek, szerencsére –
a képzelgések, remények, az érzések és a félelmek.)
Nem kell hát új szerelem egy se,
Nem, soha többé!

Csakhogy az a helyzet:
a gondolataim ismét
egy leány körül forognak.

– hogy most éppen mit,
hogy most hogyan is
benn a lakásban
vagy a szigeten
a fák árnyékában...

– hogyan veszi a szájába, hogy
hunyorog
épp most,
amint a nap (az a pimasz)
bántja
a szemét...

Hát ez a leány
(be kell vallanom) az én új szerelmem,
teljesen új,
de már több mint négy és fél kilót nyom
(egészen pontosan 4583 grammot)
és egyre nő.
Növekszik.

Nagyon félek: ennek arányában,
grammról grammra
nő a kapocs. A kötelék.
Szerelem ez, roppantul félek. Szerelem.

ELNYÚLÓ, HAJLÉKONY BRAHMS-HULLÁMOK

Elnyúló, hajlékony Brahms-hullámok
öblögetik a Tevere betonpartjait
egy meleg májusi estén.
Róma bizonyára örök valamiképpen,
s másként örök a szépség, a klarinét zengése.
Mindkettő múlandó is persze
a maga módján:
Róma eltűnik, ha becsukjuk a szemünket,
elveszik s marad.

A zengés akkor vész el, mikor a zenész abbahagyja,
elveszik s folytatódik.
És mi? Talán mi is,
miként Brahms és mint Róma.
Lebegünk együtt a zenével
a meleg estében
készen arra, hogy bebeszüljünk az elmúlás csodájába.

TOOMPEA

Sokféle orgona hangját hallottam már,
de ezt, a tallinniét
nem feledem.
Nem templomi orgonáról beszélek.
Szépen zeng az is
s szépen szól az emberi hang
– az álló, ülő, térdeplő
emberek hangja –
a Jaan-templomban, ahol a visszhang azt suttogja:
– Találkozunk az égben!
De néha templom egész Tallinn
s tornyaival a Toompea
hatalmas orgona.
Áprilisban, májusban olykor
vaskos, szürke homlokfalából hang szakad ki.
Szilárd, ritkás sípsora archaikus
dallamot, ősi dalt játszik
vidámat? nem,
de nem is szomorút, inkább
friss-csípős tavaszt sarjasztót.
Októberben, novemberben pedig,
mikor a tengerről húz a szürke szél,
dallama didergetően szomorú.
Mint örmény hegyek öreg köves dallamai.
Ha hallod, nem feledelek. Messze más ez, mint
gyermekkori közös játékaink, pásztorjátékok
távoli hegyeken, napsütötte folyók mentén.
Hideg tenger ez, északi tenger, élet
és történelem fekete mélység, felszínén
sugárnyalábok, fények és árnyak vándorolnak,
és mikor lecsap az őszi vihar,
vele zeng a mélység,

és végigzúdul a városon
 a Toompea orgonabúgása.
 Nemzedékek kínja és reménytelensége szól belőle.
 S az ember törékeny boldogsága is.
 Sötétség és reménytelenség talajában csíráznak ki
 jövődő tavaszok fénypázmás napjai.

1983. október

JÓB KÉRDEZ

Te jártál Armenia hegyein, nemde? És
 a mélységből ezrek kiáltottak
 hozzád.
 Egy tündöklő fagyos reggelen meghalt egy ifjú anya,
 a nővérem,
 egy hideg éjszakán sokat szenvedett fivérem.
 Szárnyaktól megcsalatra, fellobbanó lángban
 fáklyaként égett szép nővérem
 és fivérem a Fennsík égboltján.
 Az ég madarai sem, fejünk egyetlen hajszála sem,
 igaz?
 Szüntelen rajtunk a szemed, ugye?
 És minden a mi javunkra, nemde?
 Jól elrendeztél mindent, ezt nem merem tagadni.
 Nekem is itt ez a cserépdarab,
 mely hallatlanul enyhíti kínjaimat.
 Ugyan hogy jutottál arra a gondolatra
 tűnődőn sétálgatva a csillagok
 között,
 hogy egyik tejútat a másik fölé
 emeld,
 hogy az állócsillagok egyikét
 a Fekete Lyukba süllyeszd?

SZÉLJEGYZETEK JÓB KÖNYVÉHEZ

Széljegyzet III.

Jób 28,3.

Fénytelen ér fut a sziklában

be az üreg homályába

s elvész az árnyékban.

Követjük. Mélyül a sötétség. Ha el is borít,

egyre, álmunkban is tudjuk: nemesérc fénylik valahol.

Széljegyzet IV.

Jób 11,16.

Éltem napjai mint vízáradat,

mely már lefutott.

Egy aprócska tó maradt belőle csupán,

de az továbbra is tükrözi az eget.

Széljegyzet VII.

Jób 39,27.

Megközelíthetetlen, elérhetetlen
gondolataim fészke.

Túlságosan magasra raktam,
a felhők fölé.

Felhő fölött volt a puha fészek
és lenn a rideg mélység.

A felhő messzire szállt. Maradt
lent a rideg mélység.

A NAGY KÓRUS

Öröm? Kétségbeesés?

Néha úgy érzem, mintha pusztá tévedés volnék,

aki gondatlanságból keveredett ide a világba.

Akár egy ászka, féreg vagy egyéb apró lény,

hogy az élet keletkezésének egy régi teóriáját idézzük.

Vagy úgy, mint névtelen kommentátor naív megjegyzése,

melyet az Írás jámbor másolója homályos pillanatában

beemelt a margóról a szövegbe.

*S hogy mindez mit jelent?
A lények e szériái is élnek, mozognak.
A könyv sorai is énekelnek –
hogy csengőn vagy rekedtesen, teljesen közömbös,
mikor fölzeng a Nagy Kórus éneke.*

SOK-SOK ÉVE...

*Sok-sok éve
sötét barlangban, a gyermek- és ifjúkor határán
olyan volt az élet, mint citrom íze a szájban.
Keserű.*

*Sok-sok éve
nap perzselte réten,
mikor az ifjúság átnyújtózott a férfikorba,
olyan volt az élet, mint citrom íze a szájban.
Üde-friss.*

Majd újból keserű. Üde-friss. Keserű.

Kissé elbizonytalanodom, érzek-e különbséget.

Halikarnas Balıkçısı elbeszélései

Éljen a tenger!

Szali nagy szigetének tágas öble a Bodrumi-félszigetre nézett. Félholdként ívelő partját fehér, világos- és sötétzöld, kék és ibolyaszín sávok övezték. A könnyedén átfutó záporok a kékek eme szivárványáról csíkokban csillogó orgonaszínt loptak. Időnként a legyezgető légáramlatok a világoskékben sötét borzongást keltettek. Az öböl egyik szegletében a tenger sóhajtozott, máshol mormogott, dörmögött. A három halász a mély víz fölött kivetette két-három mérföld hosszú paraketáját, azután ebbe az öbölbe jöttek, hogy főzzenek és itt éjszakázzanak. A paraketát másnap reggel akarták felszedni. A hegyek, a kövek szürkés-kék ködbe burkolóztak.

Napnyugtakor a három halász a parti homokon két kőből tűzhelyet épített és tüzet gyújtott. Halászlét akartak főzni. A legöregebb napnyugtakor a hullámok fölé magasodó világoskék árnyékokra mutatott:

– Ezt hívják a nap búcsújának – mondta. – Ej, a mi időnk is lejárt. Itt van már az ideje, hogy búcsút mondjunk a világnak.

– De hát mire jó ez? – törte meg újra a csendet. Holtfáradtan folytatta:

– Gyermekkoromban falusi házuknak – jószerivel egy tetőből állt csupán – volt egy ablaka, amelyik a tengerre nyílt. Órákig nézegettem a tengert. Apám hajóskapitány volt. „Ne nézd így a tengert, mert az összetör mindent, a deszkát is, az acélt is, a csontjaidat meg a szívedet is. A reményeidet is összetöri fiam, összetöri. Őt viszont semmi sem tudja megtörni” – mondogatta.

Felnőttem, megerősödtem. Ahogy a tenger egyre jobban eltöltötte a lelkemet, úgy merültek feledésbe lassacskán apám szavai. Tengerésznek álltam. A hajó tatjára mentem, bámultam a nyomdokvizet. Az én életem nyoma volt. De vajon meddig nyújtózik még ez a nyomdokvíz? Mi volt a végtelen, amit láttam? Elméláztam. Aztán hirtelen nyakon vágta.

„A te műszakod dolgozik. Mit lopod itt a napot?” – csattant a felügyelő hangja.

Hát, ettől kezdve mindig ott voltam a tengeren a vízzel, a hullámokkal, a horizonttal és a szivárvánnyal együtt. Délre, majd északra mentem, követtem a Napot és a Holdat. Egyik tengerről a másikra hajóztam. Egyik nap a vesémig átfagytam, másnap testem minden nedvét kiizzadtam. A tenger a magasba repített, majd a mélybe vetett engem. „Gyerünk, öreg, gyerünk!” – mindig máshol; ezzel telt az életem. Hajóról hajóra szálltam, a kikötőből útra keltem, az útról kikötőbe tértem, ki-be, ki-be. Két-három évente egyszer eljutottam a gyermekkori álmaimat őrző ablakhoz, és ott leültem. Onnan más

volt a tenger. Én megnőttem, anyám összement, én megerősödtem, ő legyengült. Keze csont és bőr, háta púpos.

„A tengerészségen kívül nem tudnál más munka után nézni?” – kérdezte tőlem anyám.

Leültem egy székre, egy szót se szóltam.

„Mikor indulsz?” – kérdezte.

Nem feleltem. Kimentem, leültem a küszöbre. Semmire sem tudtam gondolni. Tengerrel teli szememet nem tudtam levenni a vízről. Szívemet két ellentétes vágy feszítette. Felkeltem, és megint bementem. Apám életében a tűzhely mellett szokott álldogálni, én is oda mentem. Anyám úgy szólt hozzám, mint ahogy apámhoz szokott:

„Ugye még itthon maradsz néhány hétig, fiam?”

Én pedig úgy feleltem, mint apám:

„Nem, holnap indulok.”

Egy évvel később anyám hosszú útra kelt, olyan helyre ment, ahol már nem láthatom. De jól van ez így. Mert ott már nem szomorkodik azon, hogy melyik tengeren vagyok, és nem várja, hogy hazatérjek. Anyám csomagolta be a zsákomat. Amint az agyonfoltozott, durva zoknijaimat a zsákba tette, a szívét is kitépte, a szeretetét is elcsomagolta nekem. Én pedig már másnap indultam, mint apám is. A fülem anyám zokogó sírásával telt meg. De ez az út nagyon magányosra sikeredett. S hogy lelkem megfagyott-e? Megfagyott.

Ezután már nem volt hová hazatérnem. Egyszer egy vadidegen városban szálltam partra. Hatalmas nagy, ismeretlen házak között bolyongtam. Találkoztam egy asszony-nnyal. Mosolygott, én is mosolyogtam. Nem ismertem, mégis rám mosolygott. Persze csak a pénzért tette. Legyen, tegye a pénzért! Mi másért tette volna, ha nem a pénzért? A nő azt mondta nekem, hogy a konyak majd felmelegíti a lelkem. De valójában a mosolya forrósított fel. A teste forrósított fel. Úgy éreztem, az ő ajkaival az összes ember rám mosolygott ebben a pénzért-mosolyban. Lelkem jegét felolvasztotta. Nem is a hangom, a szívem beszélt hozzá. Megoldotta megfagyott szívem nyelvét. Lelkemben egy hang azt mondta: „Az időnél is öregebb az a szívbeli hideg, amit érzel. A tenger így fagyasztja meg azoknak a lelkét, akiket megszerzett magának.” Azon az éjszakán átforrósodtam, az éjjel úgy telt el, mintha a Nap, a Hold és a csillagok melegségének minden puhaságát megkaptam volna. Azon az éjszakán igazán aludtam, álomnál is mélyebb álomba zuhantam. Fejemből a tenger lassacskán elpárolgott. Terveket szőttem, elvetettem őket, nevettem, elakadt a lélegzetem, énekeltem. „Házasodjunk össze!” – mondtam a nőnek. Kinézett az ablakon a tengerre, sóhajtott: „Ha visszatérsz az útról, gyere el megint.” „Nem jövök többször!” – mondtam neki. „Nem baj – válaszolta, s felállt. – Tudom, tengerész vagy.”

Elmentem a kikötőbe. Egy kapitánnyal tárgyaltam, fűtőnek álltam. Az egyik tengerész egy duci szőkéről, egy másik egy kis feketéről, a harmadik egy nádszál derekúról, a negyedik egy megtermett nőstényről beszélt.

Engem már ekkor elfogott a honvágy. „Meg fogok nőszülni” – mondtam. Kinevettek, mint egy bolondot. Ittunk. Énekelünk és szidtuk a tengert. „Tenger, tenger, nyomom-

rult tenger!” – mondogattuk. Hajóról hajóra, kikötőről kikötőre. Amennyire szereted a tengert, annyira gyűlölöd is!

Visszatértem, összeházasodtunk. De hát mihez értek? A tengerhez! Hát most egy bérelt bárkával halászom.

A Nap már lenyugodott. A Szali szigetek közül a kisebbek úgy égtek a sötét, acélkék tenger felett, mint a vörös fáklyák. Az öreg halász így szólt:

– Most már vagy húsz éve halászom. De a nyomorult Kazdagli Szulejmánnak sehogy sem tudom kifizetni az adósságomat. Mióta elkezdtem halászni, talán tízezerszer is kihajóztam a nyílt tengerre, vagy ötszázezer mérföldet eveztem, legalább háromezer viharban álltam helyt, és a tenger időről időre felébredő rossz természetére ezeregyféle mesterkedéssel adtam választ. A karjaim már gyengék, a tekintetem ködös. Valamikor számolatlanul fogtam halat, öt-hatezer okkányit. Azokból is az a bitang Kazdagli húzott hasznót. Ej, a mindenségit, de megöregedtünk! Hej, te nyomorult tenger, hej! Most már Isten veled!

A többiek egyetértően csettintgettek. Aztán a középkorú szólalt meg:

– Ahogy elnézem szemben Torba partjait, a néhai Kara Juszuf jut eszembe. Egyszer Küllükből hátszéllel érkeztünk oda. Kikötöttük a ladikot. Bodrumba akartunk menni. Tudjátok, Torba után Jokusbasi felé ott vannak azok a fügefák. Ott megállt szegény Kara Juszuf, a szemei megteltek könnyel. „A négyéves fiammal jártunk erre. A fügék már megszáradtak. A gyerek talált egyet a földön, felkapta és lenyelte. Megfulladt. Nem tudtam megmenteni. Az ujjammal megpróbáltam kiszedni, de nem sikerült. Az ölembé vettem, futottam. De hová? Már megfulladt, fiatalon elhervadt, meghalt. Nem segíthettem rajta” – mesélte.

– Mi lett Kara Juszuf bácsival? – kérdezte a legfiatalabb halász.

– Küllükben a csónakjával hordta ki a partra az utasokat a gőzösökről, és árut szállított ide-oda – felelte a középkorú. – Egy nap lakodalomba készült a lányával. A lakodalom a tengerparti Kazikli faluban volt. Amennyire éjfekete hajú volt ő, a lánya épp az ellenkezője, aranszőke, mint a Nap; az anyjára ütött a leányzó. Még most is magam előtt látom szélben szálló szőke haját. Azt mondta az apjának: „Apám, nagyon rossz az idő, ma ne menjünk sehová”. A lány éppen úgy értett a tengerhez, mint az apja. 30-40 mérföldön át megállás nélkül evezett, mintha a mindentudó Allah odaragasztotta volna az evezőkhöz. Juszuf azt mondta neki: „Nem, lányom, nincs semmi baj.” A lány beadta a derekát. Apa és lánya beültek a csónakba, eloldozták, és eltűntek a szem elől. Ez volt az utolsó útjuk. Őket többé nem látta senki. Szóval lagziba mentek. A lagzi megvolt, de ők sose értek oda. Se a csónakot, se Kara Juszufot, se a lány holttestét nem találták meg. Csak a tenger ismeri titkukat.”

– A tenger nagy, megőrzi a titkot – szólt az öreg halász.

Leszállt az éjjel; a tágas égei éjszaka. De ez a tágas éjjel is szűk volt a csillagok sokaságának.

Valahányszor a halászok ágat dobtak a tűzre, felcsaptak a lángnyelvek. A rőt sötét-ségben a három halász arca kísértő halottak kiszáradt koponyájára emlékeztetett. Ha fellobbant a tűz, a szénfekete szemeik vörösen izzottak. Az öbölben valahol egy sirály vijjgott. A halászok ettek, aztán elnyújtóztak a tűz mellett. A tűz elhamvadt. A

három halász olyan volt, mint egy-egy sötét folt. A tenger hullámai suttoztak, sóhajtoztak. Hangjuk nem törte meg a csendet, ellenkezőleg, a néptelen partot még némábbá és kihaltabbá tette.

Éjszaka a tengerből párafelhők szálltak fel. Olyanok voltak ezek a párafelhők, mintha a vízből kísértetek jönnének elő. Vagy a sötét éj titkokat fedett fel? Az árnyalakok egyike Kara Juszufra, a másik pedig a lányára hasonlított. Odamentek a legfiatalabb haláshoz. A lány mosolyogva így szólt: „Ne sajnálj engem! Amikor megfulladtam, egyáltalán nem szenvedtem. Amint az apám látta, hogy a csónakunk felborult és meg fogunk fulladni, elővette hosszú tengerészkesét – ha már az előttem meghalt öcsémnek nem tudott segíteni, legalább én ne szenvedjek – és mint a villám, a szívembe vágta. Észre sem vettem, hogy meghaltam.” Megcsókolta a fiatal tengerész homlokát. Kara Juszuf is boldognak tűnt. „Ahelyett hogy a mennybe mentünk volna, itt maradtunk a tengerben.”

Mindketten eltűntek. Amikor a halászok felébredtek, a legfiatalabb így szólt:

– Kara Juszufot és a lányát láttam álmomban.

– Isten adja, hogy jó jel legyen! – mondták a többiek.

A halászok még hajnal előtt a bárkába szálltak és kihajóztak. Meg sem pisszentek. A három halász egymás mellett állt, mellkasuk és karjuk izmaival lendületesen húzták a lapátot. A szalamasztrák nyikorogtak, a meztelen lábak minden húzásnál a hajópadlónak feszültek, az evezők szabályos csobbanásokkal hasították a vizet: fssuu....ssuu. Senki sem mondott semmit a mellette lévőnek. Egyszer csak megálltak.

A hajnal fénye úgy tükröződött a tengerben, mint egy ablak üvegén, és ott egy másik hajnalt teremtett. A bárka mintha az égen úszott volna a hajnali fényben. A Nap újjászületőben volt: hosszú szalagként vörös fényével az egész horizontot beborította. A sötétségtől megszabadult tenger, a hegyek, a madarak, a bogarak, a virágok és a fák hangjai együtt köszöntötték a teremtés művét. A Nap megszületett, s mint amikor a csend zenét szül, a három halász remegő ajkairól egyszerre zengett fel a dal. Az ébredő fényhez ők is hozzáadták a hangjukat. Az öreg halász a többiekhez fordult:

– Milyen nagy dolog is a tenger! – azzal előrefordult. Teleszívta tüdejét, és így kiáltott:

– Tenger, köszöntlek!

A másik két tengerész pedig, amennyire csak erejéből tellett, ráfelelt:

– Éljen a tenger!

Hangjukat a szirtek felfogták, egyik szikla a másiknak kiáltotta tovább:

– Éljen a tenger!

(Fordította: Csiky Gergely)

Az Égei-tenger haragja

Az anatóliai fennsík még őrzi a Torosz és az Amanosz hegységbeli magasságát, amikor a Gökovai-öbölnél az Égei-tengerhez érkezik. De ott mintha elmetzették volna, ezer méteres magasságból meredeken, szinte függőlegesen zuhan a tengerbe. A hatalmas szirtfal mennydörgő tájkép képzetét kelti abban, aki a tenger felől szemléli. E zord

fenséghez hasonlítva egy Jusza- vagy egy Ajdosz-hegy csak kis hólyagnak, apró pörse-
nésnek tűnik. A sziklaszirt mintha lenyelné az eget. A dörgő hegyek gyülekezetének
vadsága mellett Isztambul dombjai csak háziállatoknak látszanak, tejelő tehéneknek,
kis csirkéknek. Ha fel akarunk tekinteni e csúcsokra, meg kell fogjuk a kalapunkat,
nehogy leessen. Tekintetünk fokról fokra ugrik felfelé, s amikor az egék legtávolabbi
szeleivel is dacoló csúcsokig ér, csodálkozó kiáltás tör fel belőlünk.

– Hát ez hogy lehet?

A magaslat a mennyekben sikollyá lett. Az ezeregyszáz méteres meredély peremén
növvő, szellemektől sújtott, girbe gurba fenyők polipszerű gyökereikkel a szikla hasa-
dékaiba furakszanak, megkapaszkodnak, rettegve tekintenek lefelé.

Az Égei-tenger egy óriási mellkashoz hasonlóan emelkedő és süllyedő hullámhe-
gyeivel számtalan nyelven beszél. Itt sugdos, ott mennydörgésszerűen morajlik, még
messzebb ágyúként dörög, motyog, beszél, sopánkodik, sóhajtozik, sír, nyöszörög,
dühöng, örülten ordítózik, fenyegetőzik, szüntelen kiabál a sziklaszirteknek, de vá-
laszt sosem kap. Megharagszik, széttép, felaprít, tol, húz, tart, forgat, rimánkodik,
simogat, csókolgat, amikor homokos tengerpartot talál megremeg, elájul, elesik.

Mogorva Mahmudnak nevezték. Mert mindent, ami a világban megnyugtató, örö-
möt ad vagy szórakoztat, mindent, ami kellemes, bármi legyen is az, éppúgy a sajátjá-
nak tekintett, mint az apja vagyonát. Úgy vélte, hogy a nőк szépsége, a pamut puha-
sága, az ételek íze mind érte létezik. De bármennyire kapzsi volt is, semmit sem szere-
tett igazán. Semmiért nem akart áldozatot hozni, senkinek sem segített szívesen.
Szerinte, amikor ő megjelenik, az asszonyoknak utcakövekként gyorsan a lába alá kell
vetniük magukat, a férfiaknak pedig eszük vesztve kell a segítségére rohanniuk.

De valójában senki sem ismerte őt. Belül az egész mindenséggel szembeni bosszú-
vágy fűtötte. Mindennel és mindenkivel mogorván viselkedett. Ezért lett a neve Mo-
gorva.

Mogorva Mahmud aznapi útja éppen olyan lett, mint önnönmaga: mogorva.

Amikor Csökertme kikötőjéhez ért, egy csapat delfinnel találkozott. A delfinek tíz
méterre is felugrottak a levegőbe, aztán bummm!, mint az ágyúgolyó csapódtak a vízbe.
„Ha az egyik a hajómra esik, ripityára töri!” – gondolta, s nagyon megrémült. Kifutott
a homokos tengerpartra, hogy egyen valamit. Egy ökölnyi pók szegődött a nyomába.

Felült egy szikla tetejére, ami alól úgy mászott elő egy nagyon hosszú százlábú,
mint ahogy az alagútból kijön a vonat. Odébb egy skorpiót akart agyonnyomni a ciga-
rettadobozával, de az farkának egyetlen csapásával átütötte a dobozt. Távolabb még a
szúnyogok leggyengébbjei is rákaptak. Mahmud szívében a pók, a skorpió, a százlábú
és a kígyó ellen mérges győlötlet támadt. De mintha még ez sem lett volna elég, az ellen-
szél az ezeregyszáz méteres Kran-szirt tövébe vetette.

A Kran-szirt falában volt egy nagy barlang. Mogorva Mahmud a csónakjával beve-
zett és horgonyt vetett. „Lepihenek” – gondolta. Bement a barlang belsejébe. Ám a
barlang oldalán végighúzódnó párkányon egy nőstényfóka feküdt a szülőágyon, ame-
lyet a párja algából készített a számára. A születés örömétől dobogó szívvel szorította
mellére és szoptatta néhány órával korábban világra jött kölykét. A nőstény fóka fekete
bársonyhoz hasonló, puha és szelíd tekintete kissé bús volt. Mahmud haragjában azt

sem tudta, mit csináljon. Keresett valamit, amin a dühét kitölthette, s minthogy éppen a fókát találta ott, nekiesett egy hatalmas bottal. A fóka nem menekült, a kölykét nem hagyhatta ott. Mahmud a fejére sújtott a botjával. A fóka bömbölve sírt, mint egy ember, kölykét rövid karjaival a mellére szorította, azon igyekezett, hogy a csapásoktól teljesen megvédje. Könnyei a mellét és a kölykét áztatták. Szívszagató tekintettel nézett Mahmudra, izgatottan magyarázkodni próbált. Könyörületet várt a hozzá hasonló élőlénytől. Míg az ütések kaptak, úgy sikoltozott, mint egy nő. Kinyitotta vérező száját. Könyörgött. Mahmud a nyitott szájából kiverte a fogakat. Szemét a bűn mámorának részegsége homályosította el. Jó érzéssel töltötte el a gyilkolás. Az állat hosszan tartó haláltusája alatt Mahmud lábáig vergődött. Mérges forgószelek forgatták a testét, majd egy túlvilági rándulással rázkódott meg. Korábban a szeretettől felforrósodott, gyenge, kacskakarjával a kölykét kereste. A szeme felpattant. Karja nem lelte a kölykét, csak a feketébe borult világ borzalmát, a teljesen üres sötétséget és a halált ölelhette át. A szirt körül az Égei-tenger mérgesen ordított. Mahmud a halott fóka felpattant szemébe nézett. Úgy menekült el, mint a bárány pillantásától megrémült farkas.

Szombat volt. Beesteledett. Hét mérfölddel odébb, a Sehiroglu-sziget fokán minden szombat este várt rá Emine, aki Mahmud barátjának, a sziget bérlőjének, Mehmet agának volt a felesége. Mahmudnak nem sokat jelentett a nő, csak a fickó ravasz átejtése, a csalás töltötte el élvezettel. Amikor a szigethez közeledett, minden olyan sötét volt, mintha börtönben lett volna. Szemben vele különös tüzek lobbantak. Az Égei-tenger azon az estén nagyon furcsán fénylett. A zajokból rájött, hogy a sziget közvetlen közelébe ért. A csónak mellett mindenhol toronymagas, tűhegyes sziklák magasodtak: a sziget nyúlványai. A félelmetesen zúgó, dörgő hullámok kivetették egy zátonyra. Ezernyi vízesés ömlött és morgott körülötte, fényük és lármájuk szétszagatta a sötétséget. Mogorva Mahmud felismerte a zátonyokat, melyek a félelmetesen lezúduló hullámok szünetében a vizet visszaadták a tengernek. De hirtelen egy másik szikla kezdett el hörögni, zúgni, morajlani, ezúttal a bal oldalon. Ugyanakkor több száz ölnyi mélységben titokzatos sárkányok ezernyi szeme csillant meg. Azután a szemek kialudtak, összeszűkültek, elfordultak, helyettük pörgő-forgó röppentyűk, petárdák villogtak. A horizonton rakéták robbantak, izzón, vörösén röpködtek a fémes szikrák, mindenfelé éjjeli fények riogattak. Mogorva Mahmud mintha egy sikolyt is hallott volna a zajok között. Talán a halott fóka hangja csengett a fülében? Talán Emine kiáltása volt, aki a sötétség ellenére észrevette őt? Vagy az Égei-tenger haragja volt?

Abba az irányba meresztette a szemét, ahonnan a hang jött. Ott, mintha az örülten fújó szél belekapott volna egy rosszul lefedett kályha lángjaiba, s most izzó szikrákat szórna szertesztét. Talán egy fáklya lenne, amelyet Emine azért gyújtott, hogy utat mutasson neki? Vagy egy harsogó ének szélbe kiáltott refrénje? De nem volt ideje, hogy ezt átgondolja. Mogorva Mahmud környezete saját belső világához hasonló, fortyogó, pokolbéli üstté változott. Érezte, hogy a levegőbe emelkedik. Ha módja lett volna rá, átharapja, széttépi a hullám nyakát.

Amikor a hullám lecsapott, a csónak pozdorjává zúzódott. Mahmud fogai egy sziklához csapódtak, ízzé-porrá törtek. Az Égei-tenger megérkezett.

Beszorította a sziklák fogat csikorgató, habzó, hörgő repedéseibe, hányta, vetette, állkapcsai közt szétmorzsolta őt. Reggel felé pedig kiköpte a fővenyre.

(Fordította: Greif Péter)

A fuvolás *

Száraz, fekete gyerek volt. Bodrum árnyékot alig adó, csupafény levegőjén barnult le. Tejfiknek hívták. Az égei szigetvilág tenger-simogatta lágy fővenyén futott, meztelen lába fröcskölte a vizet. A holdsarló forma öböl ívében húzta, vontá, ráncigálta fából faragott játék hajóját. A homokpart szélén kávézók sorakoztak, a kifeszített ponyvák alatt, a földre terített gyékényeken vendégek múltatták az időt, kávéjukat iszogatták, nyugodt pillantással fürkészték a láthatárt a Kara-sziget és Sztanköj között.

Egy idegen ment el a kávézó előtt. A vendégek ráköszöntek, kávéval kínálták. Az idegen egy hosszú nádfuvolát vett elő a zsebéből, megszólaltatta. Ahogy a kis Tejfik a fuvola hangját meghallotta, azon nyomban megállt. A gyerekek, akikkel eddig együtt futott, tovább szaladtak csónakjaikkal, csicsérgésük a távolba veszett.

Tejfik lerogyott a homokba. Lehunyta a szemét. Teljes szívével hallgatódzott. Lehunyt szemhéja mögött a sötétség mintha oszladozott volna. Nagyjából már ki tudta venni a játékaját. Az árbcokk lassan-lassan összefolytak az éggel, a vitorlák sorra kibomlottak. A fuvola hangja újabb és újabb világokat teremtett. A gyermek orrlyukai hatalmasra tágultak, annyira szeretett volna előbbre jutni ezen az úton. Nagyon vágyott rá, hogy előrejusson, s keblét csordultig töltse a szabadsággal. Éppen ekkor egy árnyék esett rá.

- Ki vagy te? – kérdezte a gyerek az árnyéktól.
- Én a te sorsod vagyok, e hajó kormányosa – válaszolta az idegen.
- Hová mész? – kérdezte a gyerek.
- Az ismeretlenbe! – válaszolta a talányos idegen.
- S mit kérsz azoktól, akik a hajódra fel akarnak szállni? – akarta tudni a kis Tejfik.
- Azt akarom, hogy egészen maguk legyenek.
- És kik a te utasaid?

* Az eredeti cím – *Neyzen* – kértelmű. Egyfelől a nádfuvolát (*nej*) megszólaltató zenészt jelölik vele. A hangszer a *mevlevi* (keringő) dervisek rendjének jelképe, s egyúttal egyik legfontosabb meditációs eszköze is, hangja segít megteremteni az Isten és az ember közötti kapcsolatot. Nem véletlen tehát, hogy a szerző a novella végén egy rövid sorpár erejéig a rendalapító Mevlána Dzseláleddín Rúmi (1207–1273) legjelentősebb művét, a *Mesznevit* is megidézi. Ám ha a *neyzen* szót tulajdonnévként olvassuk, akkor Neyzen Tevfik Kolaylra (1879, Bodrum–1953, Isztambul), a különöc költő-zenész csodabogárra kell gondolnunk. Bodrumban született, abban a városban, ahol a Halikarnassoszi Halász (ez az írói álnév magyar jelentése) évekig raboskodott, s amelyet később lakhelyül választott. Tevfik kora gyermekkorától epilepsziás rohamokkal járó idegbetegségben szenvedett, amelynek „kezelésére” orvosa azt javasolta: ápolját hagyják békén. E „receptre kapott szabadságnak” köszönhetően Tevfik szabályokat alig ismerő, szétszórt, szabados életet élt, dolgozni alig dolgozott, jobbára kedvteléseinek hódolt. S ugyane szabadság révén válhatott korának egyik legmegbecsültebb fuvolistájává és kiváló kalligráfusává is. Költészetét, melyet a letűnőben lévő oszmán hagyományok határoztak meg, kortársai kevésbé értékelték. A Tevfik életét meghatározó eseményeket az író egyetlen pontba sűrítve meséli el.

– Azok, akik mindenüket feláldozzák a semmiért.
 – Hová viszed őket?
 – Ha az emberben volna is valami, még azon is túl, egy annál is mélyebb ismeretlenségbe.

– Könnyű odajutni?
 – Nincs ennél nehezebb dolog. Ám azoknak, akik egyszer ezen az úton elindulnak, nincsen a világon ennél kedvesebb dolog.

– És honnan tudod, hogy megérkeznek-e?
 – Ha az emberek tekintetében távoli fényt pillantok meg, akkor tudom, hogy már megérkeztek.

– S ha valakit ingyen, fuvardíj nélkül szállítasz, akkor hogyan keresel pénzt? Nekem nincs pénzem!

– Nem azért teszem, hogy pénzt keressek – mondta a kormányos. Olyan hívogató volt a hangja, hogy annak nem lehetett ellenállni. A gyerek boldogan szállt fel a hajóra. A kávézóban, a ponyva alatt a fuvola hangja őrjítően magasra kúszott.

A nyílt tenger mintha eltűnt volna a hajó alól. A hullámok sustorgása messze lent maradt, aztán már nem is lehetett hallani. Csak a csend hallatszott. De az a csend mintha énekelt volna. A hajó a semmiben haladt. Egyszerre a fuvola hangja mélységesen mélyre ereszkedett.

A sötétség hirtelen remegni, reszketni kezdett, mintha élne. Az égzengés moraja fokról fokra felforduló hatalmas hegyekre emlékeztetett. A sötétség mint egy hatalmas hegylánc omlott le. Az égben holdfényhez hasonlatos világosság támadt és hullámokban terjedt mindenfelé. Abban az édes fényben a gyermek már saját magát is láthatta. Nem volt alatta hajó, a feje felett árbockosár, sem árboc, sem kormánylapát, és nem volt kormányos sem. Csak egymaga volt.

Lefelé nézett. Messze lent egy hatalmas, dörgő, morajló vízesést vett észre. Ahogy a holdfény a felszálló permeten megtört, szivárvány keletkezett. S lám, a gyermek mintha annak a szivárválynak a közepén állt volna. De hogy az a gyerek a Tejfik nevezetű ember, az ívelő szivárvány, az ébredő világosság vagy a zubogó vízesés volt-e, azt nem tudta. Talán mindez együttvéve? Ha tudott is valamit, csak annyit, hogy a játékhajó olyan útra indult, ahonnan nincs visszatérés, s hogy ajka a nádfuvolától haláláig már nem válik el.

A fuvola hangja egyre vékonyodott, mintha a dallam az emberi lélek távolából zengene fel. A gyermek valami hűvösét érzett a homlokán. A teremtés a saját földjéből, vízből és Napjából teremt babért koszorúvá fonta – kerekre, mint a csókra nyújtott ajkak –, s amikor csemetéjének homlokát hűsen megcsókolta, ráütötte a tiszta művészet fényes, áttetszően fényes bélyegét. A gyermek homlokához emelte a kezét. A friss levelek érintésében a Hold fényének, a szivárválynak, a sustorgó vízesésnek a hűvösét érezte.

A kávézóban, a ponyva alatt elnémult a fuvola. A gyermek visszatért homokon hagyott, lógó karú, mellre ejtett fejű, üres testébe. Szeme előtt az égei szigetvilág szelíd fénye lassan-lassan felragyogott. A játékhajó az oldalán feküdt, a víz felborította. A gyermek a kikötő dombjai felé futott. Ott volt a nádas. Fuvolát készített. Bajlódott

vele, jobbról fújta, balról fújta, végül csak kicsikart belőle egy-két hangot, s nekikezdet, hogy a fuvola hangján elmesélje szívének utazását.

Apja aznap este a *Meszneviből* okította a gyermeket.

– Lássuk csak, megtanultad-e a fuvoláról szóló részt? – kérdezte.

*Tűz zenél a lángban, nem a levegő
Kiben nem ég e tűz, ne is éljen ő!*

A gyermek egyre csak ismételte a sorokat, szeméből peregtek a könnyek, kebléből zokogás szakadt fel.

– No, mi a baj? – kérdezte az apja.

– Most értettem meg – felelte a gyermek –, hogy e szavak rólam szólnak.

(Fordította: Sudár Balázs)

Az örök pásztor

Egyedül érkeztem a kiszlei öbölbe. Az öböl, mint szempillák alól felragyogó csillagszem villant ki a sűrű bokrok közül. Lisztfinom homokja édesen simogató sétával ajándékozta meg még a legkényesebb lábakat is. A kakukkfű, zsálya, ruta, mirtusz, pisztácia, szantál, vadszegfű, vadmenta és boróka kesernyés illata életerővel töltötte meg az ember testét, lelkét. Az idő percről percre változott, minden felhőszakadás új tömjén-illatot lehelt.

Akik az erdőben utat tévesztenek, nehogy még jobban eltévedjenek, visszatérnek oda, ahonnan nekivágtak. Lélekben megerősödve útjukat meglelik, s többé nem térnek le róla. Most már jobban figyelnek, a helyes utat felismerik, s többé nem térnek le róla. Néhanapján a természet ölébe térve, józan fejjel irányt szabni: nem eltévelyedés, de a leghelyesebb, amit cselekedhetünk.

Aznap a méhek mintha mit sem törődtek volna e pimaszul jókedvű, kicsattanóan vidám világgal, megrészegült bolondként zümmögtek.

– Nézd ezt a mennyországot! Hej, természet! – mondtam magamban. – Fogod, mi egy elkopott, megvénült emberből megmaradt, és a mennyország közepébe emeled... de tán nem jó ez így! Bár gyerek lehetnék! – Bízván benne, hogy senki sem lát, néhány bukfencet hánytam a homokban. A környéket szívből felcsendülő kacagásom verte fel.

Scipio, ki meghódította a gazdag Karthágót, a történelem ráomló romjai alól minden ereje megfeszítése árán végül élve került ki. Barátjával, a történetíró Terentiussal együtt járták a tengerpartot. A homokban, a kavicsok között kagylóhéjat gyűjtögettek. Az újjászületés és az ismét elnyert gyermeki lét boldogságát érezték... Abban a hitben, hogy senki nem lát, Scipiónak és Terentiusnak teljes szívvel igazat adva játszottam a homokban, a tengerben. Egyszer csak arra lettem figyelmes, hogy egy ember közeledik felém, nyomában egy nyáj kecskével.

– Ki tudja, mióta figyel engem ez az ember? – gondoltam bosszúsan. Dühös voltam a fickóra.

Odaért hozzám. Közélről láttam az arcát. Olyan ártatlan tekintete volt, hogy nem tudtam rá tovább haragudni. Már az sem idegesített, hogy meglátott. Csónakom az öbölben volt. Azt akarta, hogy a kecskéket a szemközti szigetre vigyem át.

– Nemsokára megjönnek a kecskék gazdái, viszik a bakokat és levágják – mondta könnyörgő hangon.

Átvittük és befelé hajtottuk a kecskéket. A pásztor leoldotta nyakukból a kolompot és magához vette. Vissza akartunk térni, de – ahogy a gyermek ragaszkodik anyja szoknyájához – a kecskék sem akartak elválni a pásztortól. Míg a csónak távolodott a szigettől, a parton felsorakozott kecskék panaszosan mekegetek. Az ember egyik szeme sírt, a másik nevetett. Mély lélegzetet vett:

– A szigeten sűrű a bozót, benövik az olajfák – mondta. – Sem elfogni, sem lelőni nem tudják majd az állatokat.

Ha arra jártam, felmentem a hegyre, hogy beszélgessek vele. Ritka szavú ember volt. Apja ökreit és a hegyoldalban lévő zöld legelőt a városbeli Jakoel pénzváltónak adta el. Immár évek óta ő is pásztorkodásból élt.

Meglátogattam télen, amikor a hegyekben esett és a földeket sár borította. Meglátogattam tavasszal, amikor a virágok életre keltek. Meglátogattam nyáron, amikor a hegyek és a völgyek forráságot leheltek. Mindig olyanak láttam, mintha egy mennyei nádsíp dallamára élné az életét.

A faluból hozta a kenyerét és a hozzávalókat. Amint megette, egy szikla árnyékába húzódott, s hosszan elnézte az eget. Nádból sípot készített. Ahogy a síp hangja a kék egekben, a magányos hegyszakadékokban visszhangzott, lelkét távoli vidékekre ragadta. Nappal a Nap és az árnyékok, éjjel pedig a hegyek háta mögött sorra felkelő csillagok mutatták neki az időt. Ha kecskéi szemébe nézett, fagyos pillantását mintha csilingelő zene olvasztotta volna fel. Olyan volt, mint aki érti a kecskéket. Vajon a teremtés mely távoli és elfeledett hajnalán ismerhette meg őket? Az állatok mély bizalommal néztek a szemébe.

Eltelt néhány év. A pásztort nem találtam a szokott helyen. Egyszer a városi hentesknél érdeklődtem felőle.

– Ugyan hagyd, jó, hogy meghalt. Folyton csak a kecskéket lopkodta – mondták.

– Tényleg? – gondoltam magamban.

Egy nap, mint kíséret ritmusára tovahullámzó dallam, úgy haladtunk el csónakunkkal a sziget partja mellett. Erősen figyeltem a szigetet. Láttam, hogy a bokrok között valami feketéllő alakok ugrabugrálnak.

– Odanézz, hé! A sziget tele van kecskéekkel – szóltam útítársamhoz.

– Igen. Amikor a görögök elmentek, itthagyták őket. Mostanra az állatok elvadultak. Sokszor próbálták lelőni őket, de sosem sikerült. Békésen szaporodnak – mondta.

Én tudtam az igazat. A hentesek csak rágalmaztak. Mintha a pásztor lelkét éreztem volna a tengerkék, áttetsző, vakító égben...

(Fordította: Gonda Géza)

Az író életéről és munkásságáról folyóiratunk 2000/3–4. számában olvashattunk (113. o.).

A fordítások az ELTE BTK török filológiai tanszéke modern török irodalmi szemináriumának keretében készültek a 2003-as tanév tavaszi félévében. A szemináriumot vezette és a fordításokat gondozta Sudár Balázs. Hálás köszönettel tartozunk Tasnádi Editnek a fordításban nyújtott segítségével.

A török tulajdonneveket a magyar fonetika szerint írtuk át.

A fordítások a *Başlangıcından bugüne kadar Büyük Türk Klasikleri* című antológia alapján készültek (XI. kötet, 357–9, 365–6, 369–71. o. Istanbul, 1992.), eredeti címeik: *Tam Çoban* (Az örök pásztor), *Egenin öfkesi* (Az Égei-tenger haragja), *Neyzen* (A fuvolás), *Yaşamın deniz!* (Éljen a tenger!).

Hárs Ernő versei

LÓT ASSZONYA

*Futott a négy igaz, angyal szavától intve,
zaklatott szívvel, halálra riadva,
az égbolt dörgött, villámok cikáztak,
s mögöttük minden kénes füstbe fúlt.*

*Irtózatossá kemény volt az ítélet,
az Úr haragja nem ismert határt,
példát mutatva, mindörökre szólót,
hogyan lakol, aki vele dacolni mer.*

*Futott a négy igaz, batyuként vive hátán
múltját, melyet a bűnös városokból
kimentett, s mely minden reárákódott
szennyével is kedves maradt neki.*

*Ez volt mindnyájuk érzése titokban,
de köztük nyíltan egy vállalta csak,
s míg megfordult, igazáért kiállva,
a látvány iszonyától sóbálvánnyá meredt.*

EGY SZÓT KERESÉK

*Egy szót keresek, melyben meg tudok fogózni,
amely mindent megold,
mindent megmagyaráz,
s a létet éppoly teljessé keleszti,
mint a mindennapi kenyeret a kovász.*

*Virrasztástól vörös
szemű hajdani alkimisták
kutatták így ezernyi
kincssóvár éjszakán át
az aranynyerés alvilági titkát.*

*Mi rejtheti? Nem ismert jelű írás
homok alá temetett városokban?
A nagy szfinksz makacs, örök némasága,
vagy a térképek fehér foltja, mely
olyan sok elvetélt lázálmot zár magába?*

*Lehet, hogy végül mint kaput nyitó
jelszó fog élem ötleni, mikor
a holtak végtelen országához elérek,
s akkor kiderül, hogy amit jelent,
megváltás lesz-e vagy ítélet.*

(A költő megjelenés előtt álló kötetéből.)

GÖDÉNY ENDRE

Tápiószentmártoni vizitkártya (2004 húsvétján)

*Gyalogolni jó
(Móricz Zsigmond könyvcíme)*

Már a buszinformáció elegáns, világos, nagy ablaka előtt elfog a bizonytalanság: hol is van Tápiószentmárton? Ugyanis a számítógépet birizgáló hölgy felveti azt az ötletet, hogy megközelíthetném Kecskemét felől is. Kétségtelen: tehetném, ha bolond lennék, vagy ha a korszerűsödő Magyar Posta lennék, amely feltehetően világ körüli útra viszi a leveleinket, mielőtt kézbesítené őket akár a szomszéd kerületbe. De minthogy sem bolond, sem Magyar Posta nem vagyok, abban állapodunk meg a cégsovinizmuson felülemelkedő hölgygel, hogy mégis legjobb vonattal menni Nagykátáig s onnan busszal.

Ebből arra következtetek, hogy a szent községnek nincs vasútállomása. De mert a bizonytalanság érzete már megcsapott, úgy gondolom, jobb, ha magam nézek utána. A MÁV menetrendjében rá is találok a szent község nevére a Budapest–Újszász–Szolnok vonalon, közvetlenül Nagykáta után. Fanyar mosoly suhan át ajkamon: végre biztosan tudom, hol van Tápiószentmárton. Teljesen fölösleges busszal vacakolni, amikor egymást érik a vonatok, s a tethelyen szállhatok ki.

A vonat ámulatba ejtően modern és tiszta. Interszitis ülések, interszitis WC-alkalmatosság. Ez utóbbról ugyan különvéleményt jelentek be, mert a rögzített ülőkét mi, férfiak óhatatlanul lepisiljük, ezért a nők, valamint a „nagydolgozók” – nemi hovatartozásuktól függetlenül – takarítani kényszerülnek leülés előtt, ami persze nem lehet tökéletes, hiszen csak papírral és szerek nélkül történik. – Vajon mennyi újírtási díjat vett fel az a szélhámos modernizátor, aki feltalálta a felhajtható ülőke nélküli vécét? – Apróbb fogyatékoságok ezen kívül is akadnak: van olyan kocsi, amelyiknek nem nyílik az ajtaja, a hangszóró pedig csak játssza az eszét, mert a figyelemkeltő giling-galang után a szöveg érthetetlen. Csak annyit sejtethünk, hogy egy újabb állomás következik, de maga az információ, hogy melyik lett légyen az, a recsegés és a morajlás akusztikai élményébe vész, ami engem érzékenyen érint az információs társadalom korában, s arra ösztönöz, hogy lankadatlanul használjam a tájékozódás hagyományos eszközeit. Jelen esetben: a szememet.

Az nem lep meg, hogy a Tápiószentmárton táblához nem tartozik állomásépület, de az igen, hogy a tulajdonképpeni falu nyolc-tíz kilométerre fekszik ettől a táblától, amelytől viszont busszal nem lehet eljutni a községbe. A községbe busszal eljutni csak Nagykátáról lehet. Kár volt tehát a virtuális informátor közlését józan ésszel kontrollálnom? Nem volt kár, mert így alkalmam nyílik egy kis elmélkedésre.

Eszembe jut egy régi történet. Bábolna úgy kapott vasútállomást, hogy a miniszter

táblát cseréltetett a nagyigmándi állomásépületen, s ezentúl az volt rá kiírva, hogy Nagyigmánd-Bábolna. – Tápiószentmárton esetében fordított a helyzet meg bonyolultabb egy kicsit, de nem sokkal. A józan ész ez esetben azt diktálná, hogy a nagykátai állomásépületre Nagykáta-Tápiószentmárton legyen kiírva, hiszen a szent község csakis innen közelíthető meg tömegközlekedési eszközzel, ahol pedig most az olvasható, hogy Tápiószentmárton, ott az legyen kiírva, hogy Göbolyjárás. Akkor is ez az ésszerű, ha tudjuk, hogy Göbolyjárás település közigazgatásilag Tápiószentmártonhoz tartozik. Göbolyjárás attól még lehetne egy vasúti megálló neve, hogy már nem önálló település. – Kétségtelen, hogy az általam javasolt megoldásnak megvan az a hátránya, hogy megfelel a valóságnak. Következésképpen: aki Tápiószentmártonba igyekszik, az ezután feltétlenül Nagykátánál száll majd le, ahonnan minden vonathoz van buszcsatlakozás, akinek pedig a Tápiószentmártonhoz tartozó Göbolyjárás az úti célja, az is pontosan tájékoztatva lesz. – Adja Isten, hogy bekövetkezzék ez az esztelenség!

Megtehetném, hogy az ellenvonattal visszamegyek Nagykátára, és onnan busszal a célközségbe. De nem teszem. Nem azért, mert végig akarom járni a csökönnyösek gyalogútját. Egészen más oka van.

Amikor meglátom, hogy körülbelül tíz kilométernyi gyaloglás vár rám, egy szempillantás alatt 1956. november 6-áig pördül bennem vissza az idő kereke. A debreceni egyetemről hazaküldtek bennünket, hogy ne lábatlankodjunk a „normalizálás” idején. Mátészalkáig eljutok, de nincs csatlakozásom. Onnan Györtelek még tíz kilométer. Ropogós havas este van, és olyan fojtott csend van az országban, az ország eme északi keleti csőrében, mint most. Tizennyolc éves és két és fél hónapos vagyok. Egy pillanattig sem habozom: azonnal nekivágok az útnak gyalog. Senki nem jár a kisvárosban, senki nem jár az országúton, autó sem. Kihaltság és csend és hó és halál. A „mindenki a testvérem” két hétig tartó érzését felváltja az iszonyatos magány és egyedüliség érzése. Ahogy baktatok, az állam elhalásának elmélete tolakszik elő a fejemben. Most valóban úgy érzem, hogy megszűnt minden kötelék és kötöttség. Nemcsak a társadalom esett szét, hanem az állam hálója is szétszakadt. A semmiben lebegünk, nem óv bennünket senki és semmi. Most bármi történhetne velem. Ember senki, csak az Isten venne róla tudomást.

Most, 65 és fél évesen ismét olyan magától értetődő módon vágok neki ennek a tíz kilométernek, mint akkor, negyvenhét és fél évvel ezelőtt. Pedig már egy évvel az 56-os gyaloglásom után megízleltem a kísértő öregség érzetét. Gondolkodóba estem, megtegyem-e azt a tíz kilométert. Nem tettem meg. Inkább órákat vártam a csatlakozásra. Az unalmas, gyilkos várakozást választottam. Nemcsak azért; mert közben cigarettázni kezdtem. A magától értetődő tettekérség csorbult ki bennem is 56 leverése után.

De milyen rejtélyes, milyen csodálatos, hogy életünk során többször is feltámadhatunk. És mindig hihetjük azt, hogy ez most már a végleges, visszavonhatatlanul érvényes feltámadásunk lesz. Nem azért gondolok erre, mert most éppen húsvét vasárnapja van. Többször gondoltam erre az elmúlt tizenhárom évben, azóta, hogy a rendszerváltozás jegyében kihúzták a talajt a lábam alól, nemcsak lelki-szellemi értelemben, hanem egzisztenciálisan is. Nekem, aki Nagy Imrék kivégzése után, húszévesen minden szerepet visszaadtam, akihez Kádár idején senki nem mert egy ujjal sem hozzányúlni,

mert politikai-erkölcsi feddhetetlenségem megbénította ellenfeleimet. Ám akik a diktatúra idején moccanni sem mertek velem szemben, soha nem látott aktivitásba kezdtek, mihelyt megéreztek, hogy a választási demokrácia nem ellenük hat, hanem éppen az eddigi hiteltelenségük feloldását, az ő hitelesítésüket szolgálja, éppen azt teszi lehetővé, hogy immár demokratikus hitelesítettségük tudatában, a jogállam keretei között újmódián leszámoljanak azokkal, akikkel a diktatúra idején nem sikerült.

Csavaros, kanyargós ez a történet! – Ebben a tizenhárom évben akadt egy-két rövid időszak, amikor úgy éreztem, talán felszáll a köd, legalább a köd egy része. Öt és fél évnyi lemerülés és kilátástalanság után 1997 első felében Spengler jegyében éledeztem. A Nyugat alkonyát olvasva felismertem, hogy nem csupán Magyarország van súlyos helyzetben, hanem az egész nyugati civilizáció. 1999 első pár hónapjában Huntington teljesen félreértett és szándékosan félremagyarázott könyve adott szellemilelki oltalmat, amely a civilizációk ütközéseinek és az új világrend kialakulásának összefüggéseiben mutatja meg a történések értelmét. Hozzá társult Heidegger *Költemények* című könyve, amelyből én azt olvastam ki, hogy a különböző földutakon elindult embereknek közös nyelvet kell találniuk az elvont gondolkodás szférájában, s erre van esély. 2001 első felében lakáskörülményeink megváltoztathatóságának esélye és egy kínálkozó publikálási lehetőség villanyozott fel, valamint Ortega y Gasset *A tömegek lázadása* című könyvének múlhatatlan érvényessége foglalkoztatott. Folyó évben, 2004-ben Bogár László könyve örvendeztetett meg, a *Magyarország és a globalizáció*, mert az én Mezopotámiától Irakig feszülő töprengéseimet is nagyrészt porondra vitte.

Ma hazánkban – mindent összevetve – rosszabb a helyzet, mint bármikor a rendszerváltozás óta. Mégsem vagyok elkeseredett. Hiába zuhognak ránk a borzalmak, naponta három-négy, itthon is, önmagától ettől nem keseredik el az ember, csak attól, ha ez az állapot változtathatatlanak tűnik, ha mindez a mozdulatlanság kibírhatatlan érzetével társul. Márpedig most egészen más a csillagállás. A Majom évében van mozgás és lesz mozgás dölgivel. Van okunk reménykedni, a fejünket fölemelni.

Az úton, ahogy baktatok, az első élményem az, hogy két autót előzve veszettül hajt el mellettem egy kocsit, ballonom jobb ujját megcsapja a szele. Kétszáz méterrel odébb viszont olyan emberrel beszélgetek, aki felajánlja segítségét: szerez kocsit, ami elvisz a Kincsem Lovasparkba. Megköszönöm, de én már a gyaloglás mellett döntöttem. A göbolyjárás büfében is óvnak a gyaloglástól, ahová egy pohár borra tértem be. Kicsit arrébb egy ember házat épít, szép nagy ház lesz, talán idén el is készül. Ő is helyteleníti vállalkozásomat, de megnyugtatom, hogy jobb az erőnlétem és állóképességem, mint a mai fiataloké. – Tanácsát követve az egykori göbolyi iskolánál jobbra térek, és utam leghosszabb szakasza következik. Az autók olykor félpercenként húznak el mellettem. Az úrvezetők úgy tesznek, mintha nem tünne fel nekik, hogy egy városi öltözetű idős ember ballag az úton, noha sejthetik, hová igyekszem, és tudhatják, hogy sokat kell még kutyagolnom. Nem lassítanak, és nem kérdezik meg, elvihetnek-e a faluba. Belém hasít ez az érdektelenség, ahányszor elsüvít mellettem egy-egy kocsit, jóllehet nem ülnék be, hiszen gyalogolni akarok. (1997-ben a Lakiteleki Népfőiskolához vezető bekötőúton már az első kocsit megállt mögöttem. Igaz, annak a sofőrje nyugati magyar volt.)

Elhagyott házak, elvadult telkek és kertek, valamint szép erdőcskék mellett visz az utam, olykor egy-egy ma is használt nyaraló tűnik elő. Van köztük eladó is. – Az idő éppen kirándulásra való: hús, üdítő, s noha borult az ég, a levegő kristálytisza, és érezni lehet, hogy a légkör minden tényezője kedvez a szervezet működésének. – Az egyik elhagyott kert végében virágzó barackbokor. Letörök három szép ágat, s egész nap hurcolom. Ékesség ez a kezemben. Ilyenkor, húsvét táján minden vázába teszek virágot, ágakat. A legnagyobb még üresen áll. Abba szánom. – Később, bent a faluban és a parkban gyanakodva méregetnek az emberek. Főleg a barackágak miatt. Istentelenség a termőágot letörni. Nem tudhatják, hogy istentelenül elvadult helyen törtem. A parkban a vécésasszony hergелten vakkant rám az egyik épület sarkánál, fordulóban: legalább kért volna kést, ha már le akarta törni. Megkésétemen kapcsolok, hogy a megjegyzés nekem szól. Dühödten viszonzom. Nem az dühít, hogy védi a termőágot, sőt: örvend a lelkem, hogy nem közömbös iránta. Az bosszant, hogy feltételezi rólam, hogy érzéketlen barbár ember vagyok. – Mert ha megkérdi, ugyan honnan vettem ezeket a szép barackágakat, s válaszolhatok neki, belőle is elpárolog a megbotrányozás haragja, s bennem sem marad méreg. Mint ahogy már fent, az Attila-dombon egy élénk Vízöntő asszonynak volt lehetőségem válaszolni, s azonnal megenyhült, és barátságosan elbeszélgettünk. – Miért kellett a vécésasszonynak a legrosszabbat feltételeznie rólam? Nem olyan az én megjelenésem. De hát nem is rólam van szó! Az országos hergелtség tört magának utat a barackágak ürügyén. Nálam jobban senki nem értheti, miből fakad. – Nem lett volna szabad dühödten visszaszólnom. Utána kellett volna mennem, s el kellett volna mondanom, hol törtem az ágakat, és hogy nálam becsben lesznek, nem úgy, mint a gondozatlan kertben. Meg is tettem volna bizonyára, ha nem fáj annyira a lábam a háromórnyi gyaloglás után, de így minden lépést meg kellett gondolnom.

Magam mögött hagyom a tápiószentmártoni üdülőövezetet, a termálfürdőhöz vezető út torkolatát, s közeledem a Tápió hídjához. – Istenem, micsoda vacak kis patak, s innen nem messzire, Bicskénél milyen hősie, csodálni való harcot vívtak eleink 1849 tavaszán, 155 évvel ezelőtt. – Két kamasz lány jön fel a Tápió partjáról a túlsó hídfőnél. A hídon találkozom velük. Elmerülten puszognak, nyilván nagyon fontos dolgokról.

A tulajdonképpeni faluba beérve tíz év körüli bicikliző kisfiú jön velem szembe. Kérdésemre, hogy messze van-e még a Kincsem park, kérdéssel válaszol: Ön is hisz a domb varázserejében? Mondom neki: hiszek vagy nem hiszek, én a helyedben már megnéztem volna a parkot, már csak azért is, mert ott lehet lovagolni, repülőre ülni. Engem senki nem tarthatott volna vissza ettől, ha ilyen helyen lakom. – A lóval meg a repülővel beletettem a bogarat a fülébe: hát az igen, mondja, s tovakarikázik. A helybeliek méla könnyel veszik tudomásul ezt a park meg domb dolgot, szégyellik is talán, hogy „szélháosság” miatt híresültek el. Meg is mondják, hogy ők bizony még soha nem jártak ott. Éppcsak azt nem teszik hozzá: bolond az, aki odamegy!

Takáros közléség Tápiószentmárton, a szélén is. A porták előtt ugyanúgy fel van gerblyézve az utcafront, mint az én gyermekkoromban, Csengerben. Tisztaság, gondos kezek nyoma mindenütt. Az utcanevek nagy íróinkat idézik azon a részen, ahol utam vezet. Már két órája gyalogolok. Hálistennek az erőm nem fogy, de a lábam a kényelmes cipőben is duzzadozik. Na, ezt korábban nem ismertem. A bokám ugyan gyakran

megfájdult, ha sokat jártam, de lábpuffadás, az nem volt. Ez csak 62 éves koromban jelentkezett. Azután, hogy 2001. április 8-án Püspökladánynál vészfékezést hajtott végre az InterCity, s a büfékocsiban egy bárszék fémkarikájához csapódott a bal lábam, s azonnal megdagadt.

Betérek a második, utamba eső kocsmába. A teraszán békésen beszélgetnek magyar magyarok és magyar cigányok, olyanok persze, akik a polgárosodás nagyjából azonos szintjén élnek. De ez csakis így lehetséges, kedves posztkommunista és liberális elvtársak! Ha jelentős különbség van két réteg életmódja között, képviselőik nem ülnek egy asztalhoz önként. A valóságos világ már csak ilyen. Ezen a ködevő absztrakcionisták sem változtathatnak. Ki kell várni az idejét mindennek. Mindennek meg kell érnie. A szubjektív voluntarizmus nem gyógyír semmire, mint hallhatták annak idején a szemináriumon, miközben persze vastagon folyt a szubjektív voluntarista tevékenység, így aztán az elvtársak nem tudhatták eldönteni: jó-e a szubjektív voluntarizmus, avagy rossz és kerülendő. Máig sem tudják. Ezért képzelegnek és karattyolnak annyi ostobaságot napi huszonnégy órában! – Okos tekintetű, tiszta ruhájú cigány kislányok vesznek valami nekik valót a kocsmában, és meghittten egyezkednek. – Lehet, hogy a korcsmáros is cigány. Szinte biztos. Ezt nem azért mondom, kedves előbbiek, hogy a korcsmárost hátrányosan megkülönböztessék; hanem azért, hogy előnyösen hangsúlyozzam a cigányok megtett útját. (Mert nagy utat tettek meg a szocializáció girbegurba ösvényein csak az én gyermekkorom óta is!) Lehet, hogy ezt a figurát nem tetszenek ismerni, pedig ilyen is van!

A buszfordulóban a menetrend le van tépve a tábláról. No, Pesten is le van, fontos közlekedésstratégiai pontokon is, ha letéphető. Ha nem téphető le, akkor a bájos grafítisek, akikért bolondult az egész liberális kóceráj a rendszerváltozás idején, úgy lefűjják a menetrendeket, hogy azok olvashatatlanok lesznek. Most már e kóceráj jobbjai is fel vannak háborodva, és csodálkoznak, honnan ez a csőcselék. Ez a csőcselék, kedves született demokraták, az önök köpönyegéből bújt elő. Sajna nem olyanok, mint a Gogol utáni írók. Bár a fene tudja. Lehet, hogy csak az intellektuális szintjük különbözik. – Ajánlom figyelmükbe Ortega elévülhetetlen könyvét a tömegek lázadásáról, még 1929-30-ból, különösen azt a passzust, amely arról szól, hogy a demokraták csodálkoznak azon, hogy amit kezdeményeztek, mindaz hová vezetett. Mert végső soron még Sztálin és Hitler is e derék demokraták kezdeményezésének a terméke, ami csupán azért botrányos, mert nem akarnak tudni a teremtményeikről. Kellemetlen. Nekem legalábbis. – Egy bicikliző fiú (elvéve akad) azt tanácsolja, hogy egy megállóval feljebb nézzem meg a menetrendet, ott még megvan.

Egyébként, ahol eddig gyalogoltam, sehol nem volt jelezve a Kincsem Lovaspark. Csak ott van jelezve, ahol már tényleg a közelében vagyunk, de ott sem egyértelműen. Borzasztó ez, hogy nálunk képtelenek a kereső ember fejével gondolkozni, és aszerint rakni ki a jelzéseket. Hallom, hogy mondják: no persze, egy ilyen igényes autótlan idiótára (aki egyáltalán honnét, melyik patkánylyukból bújt elő?) nem számíthatnak. – Nem erről van szó, és sokkal súlyosabb a helyzet, feleim! Ugyanis a parkból jövet három autós fékezett le mellettem, s kérdezte meg udvariasan (ők is tudnak viselkedni, ha az érdekük úgy kívánja), vajh hol található a domb. Ugyanis a borpince jelezve

van, kiírásban is, hordóilag is, de amikor odáig eljut a halandó, nem tudhatja, hogy a park is itt van-e, avagy tovább kell mennie. (Nekem a faluvégi cukrászdás hölgy mutat-
ta meg, hogy addig a fehér kerítésig menjek, s ott találok a műtárgyat.) Szájbarágós-
nak tűnik, amit ez ügyben írok, tudom, de ezt nem lehet megúszni. Itt olyan generális
„apróságokról” van szó, amelyeken áll vagy bukik valami.

A Kincsem Lovasparkba akkor is érdemes elmennünk, ha nem várjuk, hogy varázslat
történjék velünk és meggyógyuljunk. Ez a park az ország valószínűleg legnagyobb és
legegészségesebb szabadidőközpontja. A nemzeti park, az állatkert, a szórakozás, a
játék, a futkosás, a lovaglás és a repülés sajátos egyvelege ez a hely. A mérete ideális, a
változatossága ideális. Ezért vonzó. Ha még gyógyul is az ember, az tiszta nyereség.
Annyiban feltétlenül gyógyulunk, hogy a jó levegő, a csend és nyugalom, valamint a
kikapcsolódás kedvező hatást fejt ki a szervezetünkben.

Természetesen van étterem és szálloda is. Az étterem egy kisebbfajta nagygyűlés
megtartásához is elegendő. Van tenispálya, golfpálya, konditerem, azt hiszem, szauna
is. A nyári szezonban több kisebb büfé és söröző szolgálja a látogatók igényeinek ki-
elégítését. Ezek persze most még nem üzemelnek. A nagy büfé természetesen ilyenkor
is nyitva van.

A park látogatói elsősorban a gyógyulni vágyók közül és a magyar szellem meggyő-
ződéses hívői közül kerülnek ki – ha jó a megfigyelésem. A hely megérdemelné, hogy
mindazok érdeklődjenek iránta, akik pihenni vágnak, és kíváncsiak a kelet-magyar-
országi civilizált pusztai hangulatra. Van látogató bőven, valószínűleg nem is akar
zsúfoltságot a tulajdonos. Ezzel magyarázom, miért nem kezd szélesebb körű reklám-
tevékenységbe.

Mindenesetre én, ha rajtam múlna, először is kivetetnék egy táblát a Keletiben az 1–
5. vágányokhoz, figyelmeztetvén a vonattal érkezőket, hogy Nagykátánál szálljanak le.
(Többen mondták nagy részvétellel: tetszik tudni, hányan járnak így, mint maga.) Még
a vonaton is bemondatnám Nagykáta előtt, illetve Tápiószentmárton előtt, ha megja-
vítják a hangszórókat. És bérelnék egy reklámfelületet a Keletiben, egyáltalán azért,
hogy többen tudjanak a Kincsem Lovasparkról. A négy legnagyobb napilapban is ad-
nék fel hirdetéseket. És minden busznál mikrobusszal várnám a vendégeket az Iroda-
házak megállóban, hogy ne kelljen azt a bő kilométert lekutyagolniuk gyalogos vendé-
geimnek, főleg ne a kisgyerekeknek, a betegeknek, az igen öregeknek. Természetesen
a látogatások végén ki is vinném őket az említett sarokra, a körforgalmú busz megál-
lójához. – Eddig 500 Ft volt a belépő egységesen, ha jól értettem. Most a keresőknek
700 Ft, a gyermekeknek, nyugdíjasoknak 600 Ft. (Nyolc éves korig a belépés ingyenes.
Az ingyenességet kiterjeszteném tízéves korig. Mondom ezt akkor is, ha tudom, hogy
éppen most szállították le a kedvezményezettség korhatárát tízről nyolcra. Fel nem
foghatom, miért!?) – A száz forint engedmény nevetséges! Inkább kérnék a keresőktől
többet, a nem keresőktől pedig lényegesen kevesebbet. Mondjuk: 400 Ft-ot. Ma már
egy keresőtől akár 1000 Ft-ot is el tehet kérni, ha a színház és a mozi annyi, amennyi.
– Családi belépőket rendszeresítenék, jelentősen csökkentett árúakat. Mint a múze-
umok, például. – A Kincsem Múzeumban nem szednék külön belépti díjat. – A lovag-
lási, repülési lehetőség feltételeiről is tájékoztatnám a vendégeket. Akkor is, ha ezek

nem az én vállalkozásaim. Úgy gondolnék a parkra, mint egységes egészre. És többször bemutattatnám az egészet a Hír Televízióban s másutt is.

Hazafelé a buszon már elszundítottam. A nagykátai vasútállomásnál megütögeti vállamat az a velem egykorú úr, akivel felszállás előtt pár szót váltottam. Hálásan megköszönöm neki. Azt is megmutatja, hogy ha legközelebb jövök, odafelé hol keressem a buszpályaudvart. (Ez ügyben is kivetetnék egy tájékoztatót a nagykátai vasútállomás várójában!)

A vonaton is aludtam egy egészségeset, mégis kellemesen fáradtnak érzem magam a HÉV-en. Alig várom, hogy végre otthoni földet érjen a lábam. Az utolsó előtti megállóhoz közeledünk. Fialat pár készül leszállni. Az ökörszarvnyi barackágaktól nehézkes az ajtóhoz jutni. Fürgén átsietnek egy másik ajtóhoz. Visszanéznek rám. A virágos öreg akadékról beszélnek megértően. Hallom, ahogy a lány mosolyogva mondja a fiúnak: cumizik. Ugyanis ha fáradt vagy türelmetlen vagyok, újabban az alsó ajkamat egészen feltolom a felsőre. Ezt nevezik biggyesztésnek. Lehet, hogy a tizenkilenc éves lány nem is használja ezt a szót, talán nem is ismeri. Az ajak szót egészen biztos nem használja. Még az ajakrúzs összetételben sem. Hiszen az már szájrúzs. Csak egy összetételben hallhatta, biológiaórán: szeméremajak. De erről nem ő tehet. Miként arról sem, hogy ma már a cumizásról nem egy csecsemő vagy egy kisgyermek jut első helyen az eszünkbe, hanem egy szex-tett.

A bimbós-virágos barackágak viszont lenyűgözően pompáznak a vázánkban.

Somkuti Gabriella versei

ÓDA A PAPÍRHOZ

*Erő a papírfoszlány
s rajta a betűk arca,
szerelmed győződ meg vele
s birodalmak buknak el miatta –
hinnéd csak semminek,
fuvallat rokonának,
buborékként elpattanó
látszat-molekulának,
mit megrág az idő,
tűz-víz elemészt,
sarokba söpri láthatatlan kéz –
feltámad mindig újra
s lesz elpusztíthatatlan,
papír-teste újjáéled
százezer alakban,
mint csiga a házát, hordozza betűit,
csillámló útja nyomán
a világot a szavak ellepik,
nincs erő, mi e papírfoszlányt
valaha legyőzné,
ha egyszer már teleírták,
betölti küldetését.*

A GELLÉRT-HEGYRE INDULOK

*Miért tűnik fel álmaimban
a leszakadt Himfy-lépcső,
a bombatölcsérrel viselős,
a sehova sem vezető lépcsőfokok,
a kép, amely gyermekeinknek
csak filmhíradókból ismerős –
kéregető tenyérként a múlt*

még ma is egész valómat követeli,
amint álmaimban felmutatja
az akkorvolt város feldúlt köveit.
Ötvenöt év – mi az?
Egy emberöltő sem varrja össze bennem
e lépcsősor vérző sebeit,
egy nemzedék sem építi fel
a rommálett ifjúkor szétlőtt éveit –
hiába a lobogó zászlók,
tűzijátéka ünnepeknek,
zöldellő bokrai a hegyoldalnak –
kínzó álmaimban a Himfy-lépcső
újra és újra beszakad.

VÁRAKOZÁS

Batyuban már a hétköznapiak,
Hétfőtől szombatig
cipelem vállamon,
s mint lőtt seb a naptárban
elvérzik hajnalig
a pirosbetűs vasárnap –
kiürült batyuval várom,
hordozni való új napot,
megszenvedett vasárnapot
adnak-e még valahol?...

AZ A GYERMEK

Mint a gyermek,
ki a sötét szobába
lépni nem mert,
mint a dallam,
mely lőtt madárként
utolsó szárnycsapással
az égre írta önmagát,
mint a patak,
mely visszafelé folyt
s meghalni tanult
saját forrásában,
mint az éjjel,

*mely gyógyító kötését
vérző alkonyokra fonta,
mint kanyargós út,
mely görbeségét
fálnak ütközve egyengette –
igen, az a gyermek,
ki a sötét szobába
lépni nem mert,
ott volt mindenütt,
a lelőtt madárban,
az utolsó szárnycsapásban,
a patak halálában,
elvérzett alkonyokban,
eltévedt utakban –
ott volt mindenütt
és nem volt sehol,
az életéből kihullt
minden, ami volt,
utolsó fillérével
kegyes halált venne,
a sötét szobába
végre lépni merne.*

JÓVÁTÉTEL

*Amikor az ököl hull cserepekre
s a lendület kudarcát
az épen maradt tükrök
mosolyogva nézik –
az élet nagy harcában
valami helyrebillen.*

LÉPÉSBEN MEGY...

*Lépésben megy vágtahoz szokott agyam,
paripák futását többé nem idézi –
s ha nyergéből
a lovas is lefordul,
a gazdátlan gondolattal
pusztába fut a ló.*